

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

Методичні рекомендації
до самостійної роботи з курсу
«Філософія науки та інноваційного розвитку»
(для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» денної форми
навчання за спеціальністю 101 «Екологія»)

м. Мелітополь

Затверджено методичною комісією
факультету агротехнологій та екології
(протокол № 2 від 24.09.2020 року)

Рецензенти:

Землянський А. М., кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Тараненко Г. Г., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних наук Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного

Укладачі: Ісакова О. І., Поправко О. В.

М 58

Методичні рекомендації до самостійної роботи з курсу «Філософія науки та інноваційного розвитку» (для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» денної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія»). Мелітополь : ФО-П Однорог Т. В., 2020. 36 с.

Методичні рекомендації націлені на формування у здобувачів навичок самостійного здобуття нових знань у галузі філософії науки та інноваційного розвитку, що передбачає ознайомлення з досягненнями світової філософської і наукової думки, аналіз основних методологічних і світоглядних проблем сучасної науки, оцінку глобальних тенденцій еволюції наукової картини світу, оволодіння системою цінностей наукового співтовариства.

Методичні рекомендації містять поради до організації самостійної роботи здобувачів, питання до самостійного опрацювання, орієнтовну тематику рефератів та творчих робіт, список рекомендованих джерел, тестові завдання до самоконтролю.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Методичні поради до організації самостійної роботи здобувачів з курсу «Філософія науки та інноваційного розвитку».....	6
Питання до самостійного опрацювання.....	9
Орієнтовна тематика рефератів.....	14
Орієнтовна тематика творчих робіт.....	15
Список рекомендованих джерел.....	16
Питання до підсумкового контролю.....	20
Тест до самоконтролю.....	22

ВСТУП

Методичні рекомендації розроблено на основі робочої програми курсу «Філософія науки та інноваційного розвитку» для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» денної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія». Обсяг навчального курсу складає 4 кредити (120 год.), з яких: 6 год. – лекції, 12 год. – практичні заняття, 86 год. – самостійна робота. Завершується вивчення курсу іспитом.

«Філософія науки та інноваційного розвитку» належить до переліку обов'язкових навчальних дисциплін підготовки магістрів-екологів. Вона спрямована на формування загальнометодологічної культури магістрантів і забезпечує розвиток критичного рефлексивного мислення. Наука розглядається в її історичному розвитку та в широкому соціофілософському контексті. Особлива увага приділяється вивченню підвалин науки, основних філософсько-методологічних концепцій у руслі глобальних тенденцій зміни наукової картини світу, типів наукової раціональності, систем цінностей, на які орієнтуються вчені.

Програма курсу націлена на аналіз основних світоглядних та методологічних проблем, які виникають у науці на сучасному етапі її розвитку, та на отримання уявлень щодо тенденцій історичного розвитку науки – у яких раціональна філософія виконує не лише методологічну, а й прогностичну функцію. У цілому вивчення дисципліни «Філософія науки та інноваційного розвитку» дає можливість синтезувати набуті знання з фахових та гуманітарних дисциплін у цілісне світосприйняття та світорозуміння з метою створення теоретико-методологічного підґрунтя авторських наукових досліджень.

Мета викладання дисципліни. Дисципліна «Філософія науки та інноваційного розвитку» спрямована на підготовку магістрантів як фахівців у сфері науково-дослідної роботи і покликана сприяти глибокому усвідомленню сутності наукового пізнання, аналізу науки як специфічного знання, духовного виробництва і соціального інституту, а також ознайомити із загальними закономірностями розвитку науки, її структурою, рівнями, методологією і методами наукового пізнання.

Пререквізити. Магістрант повинен знати основні категорії теоретичної філософії, основні категорії і теорії предметної галузі знання, специфіку пізнавального відношення і структуру пізнавальної діяльності. Цьому сприяє вивчення таких дисциплін, як: «Філософія», «Логіка», «Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності», «Стратегія сталого розвитку».

Постреквізити. Магістрант повинен вміти визначати основоположні поняття галузі знання, критично осмислювати проблеми галузі знання та проблеми на межі предметних галузей, виокремлювати і характеризувати теоретичний/емпіричний та фундаментальний/прикладний виміри галузі знання. Цьому сприяє вивчення дисциплін професійного блоку.

У результаті вивчення курсу студент повинен

знати основні теоретичні положення, важливі вузлові проблеми, які охоплює програма навчального курсу, та визначення фундаментальних філософських категорій зі сфер філософії науки, інноваційного розвитку, філософії культури, техніки;

вміти: синтезувати набуті знання із фахових та гуманітарних дисциплін у цілісне світосприйняття; застосовувати набуті знання при аналізі реалій сучасного суспільного буття; формувати власну позицію щодо актуальних проблем сьогодення, вільно орієнтуватись у першоджерелах та основній сучасній філософській літературі.

володіти: концептуальним апаратом філософії науки та інноваційного розвитку»; навичками пошуку й обробки наукової інформації; самостійного обґрунтування наукової проблеми і пошуку її вирішення; оформлення і презентації науково дослідних робіт.

Результатами навчання постають загальні й спеціальні компетентності:

Загальні:

ЗК1. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК2. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК8. Здатність до виконання дослідницької роботи з елементами наукової новизни.

Спеціальні (фахові, предметні):

ФК2. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні екологічних проблем.

ФК3. Здатність до використання принципів, методів та організаційних процедур дослідницької та/або інноваційної діяльності.

ФК4. Здатність застосовувати нові підходи до аналізу та прогнозування складних явищ, критичного осмислення проблем у професійній діяльності.

ФК10. Здатність оцінювати рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів екологічної небезпеки на довкілля та людину.

Програмні результати:

РН7. Вміння інтегрувати знання з різних галузей для вирішення теоретичних та / або практичних задач і проблем.

РН9. Вміння самостійно планувати виконання дослідницького та / або інноваційного завдання та формулювати висновки за його результатами.

РН12. Вміння доносити професійні знання, власні обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу.

РН16. Оцінювати можливий вплив техногенних об'єктів та господарської діяльності на довкілля.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ З КУРСУ «ФІЛОСОФІЯ НАУКИ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ»

Провідну роль в освоєнні курсу «Філософія науки та інноваційного розвитку» відведена *самостійній роботі* здобувачів. У ході аудиторних занять висвітлюються ключові положення й особливості досліджуваних тем. Позааудиторне вивчення дисципліни передбачає ґрунтовне освоєння більшого обсягу навчального матеріалу, включаючи детальне опрацювання окремих питань тематичних блоків курсу.

Самостійна робота спрямована на формування у здобувачів навичок самостійного здобуття нових знань, що передбачає оволодіння вміннями та навичками формулювати зміст та мету роботи, організувати власну самоосвіту, оптимізувати пізнавальну й розумову активність та самостійність, здатність до творчого мислення.

Метою організації самостійної роботи здобувачів з курсу «Філософія науки та інноваційного розвитку» є розвиток методологічної культури магістрантів, яка необхідна для їхньої наукової діяльності за напрямом підготовки; вона передбачає вивчення науки в широкому соціокультурному контексті та в її історичному розвитку, а також отримання уявлень про сучасні тенденції розвитку наукового знання.

Основними *завданнями* самостійної роботи здобувачів з курсу «Філософія науки та інноваційного розвитку» є аналіз основних методологічних і світоглядних проблем сучасної науки, оцінка глобальних тенденцій еволюції наукової картини світу, оволодіння системою цінностей наукового співтовариства, формування світоглядної культури магістрантів, заснованої на принципах раціоналізму й гуманізму, що передбачає ознайомлення їх з досягненнями світової філософської і наукової думки.

Самостійна робота з курсу «Філософія науки та інноваційного розвитку» включає:

- Ø роботу на освітньому порталі ТДАТУ;
- Ø опрацювання лекційного матеріалу, літературних та інформаційних джерел за означеної теми;
- Ø поглиблене опрацювання окремих питань теми;
- Ø виконання самостійних завдань з дисципліни;
- Ø підготовку до практичних занять;
- Ø виконання індивідуальних завдань (підготовка доповідей, презентацій, написання рефератів, есе);
- Ø перевірку здобувачами особистих знань за допомогою тестових завдань;
- Ø підготовку до періодичного та підсумкового контролю.

Робота на освітньому порталі ТДАТУ включає самостійне опрацювання лекційного матеріалу, виконання практичних завдань, тестову перевірку рівня засвоєння навчального матеріалу.

Опрацювання літературних джерел. Самостійна робота з літературою передбачає ведення записів, що розкривають зміст питань, винесених до обговорення. Універсальною формою запису прочитаного є *конспект*.

Перед початком конспектування, складіть план роботи. Далі, відповідно до пунктів плану вибудуйте окремі частини конспекту. Пам'ятайте, що добре складений конспект допоможе краще зрозуміти і запам'ятати зміст книги або статті, щоб потім, читаючи записи, ви могли легко відтворити хід думок і міркувань автора. Тому конспект має бути стислим і послідовним без зайвих подробиць. Власні думки, критичні зауваження, пояснення та доповнення, які виникають в процесі конспектування доречно помічати на полях або підкреслювати.

Пам'ятайте, що конспектування – це не механічне списування окремих фрагментів книги, а творчий процес і кожен, добирає ту інформацію яка, на його думку, є найбільш важливою. Правильне конспектування привчає до наукового стилю викладу матеріалу.

Підготовка до практичного заняття. Підготовку до практичного заняття почніть зі знайомства з темою та питаннями, які виносяться до обговорення. Треба чітко усвідомити зміст цих питань. Для цього необхідно, передовсім, зрозуміти, яка проблема полягає в тому чи іншому питанні і сформулювати цю проблему у вигляді питального речення. Ваш виклад матеріалу повинен бути таким, щоб у підсумку ви дали відповідь на сформульоване вами питання. Після вивчення матеріалу за підручником, посібником чи конспектом лекції, складіть структурно-логічну схему відповіді, тобто розгорнутий план відповіді, який би логічно, послідовно і повно розкривав увесь зміст проблеми і привів би вас до відповіді на поставлене вами ж питання.

Зверніть увагу, що позиція викладача з того чи іншого питання, яку він окреслив на лекційному занятті, не є обов'язковою для вас – ви можете мати власну. Але пам'ятайте, якщо ви не розділяєте його точкою зору, обов'язково зверніть на це увагу у своїй відповіді і наведіть необхідні аргументи. Як аргумент ви можете використати посилання на позицію, викладену в навчальних посібниках чи інших джерелах, вказавши їх. Пам'ятайте, що оцінюється знання, а не переконання або погляди.

При підготовці до практичного заняття враховуйте, що ваш виступ:

- Ø передбачає теоретичне вивчення питання, аналіз означеної проблеми;
- Ø висунуті теоретичні положення повинні бути обов'язково підкріплені науковими фактами;
- Ø ви повинні продемонструвати знання як навчальної літератури, так і першоджерел.

Важливою частиною позааудиторної роботи здобувачів є **підготовка творчого проєкту**. Кожен здобувач повинен виступити з власним проєктом перед аудиторією один раз за період вивчення курсу. Форми та теми творчих робіт здобувачі обирають самостійно відповідно до власних інтересів, але узгоджують їх з викладачем. Запропонована нами тематика є орієнтовною, ви можете обрати власні теми, але вони повинні відповідати тематиці курсу. Зверніть увагу, що проєкт за обраною вами темою повинен бути підготований саме до того заняття, до якого він запланований. Оптимальна тривалість усного виступу становить 7–10 хвилин.

Підготовка доповіді (повідомлення). Доповідь повинна спиратись на робочі записи здобувача. Це може бути конспект, тези або розгорнутий план виступу,

виконані особисто доповідачем з використанням матеріалу (схем, таблиць т. п), що містяться в підручниках і навчальних посібниках відповідного рівня. Доповідач повинен бути готовим засвідчити самостійність своєї роботи (грамотно вказати джерела свого повідомлення: авторів, назви праць і видань, конкретні розділи).

Майте на увазі, що для університету є неприпустимим просте відтворення (зачитування) фрагментів книг чи підручників. У своєму виступі ви повинні орієнтуватись на аудиторію, адже саме вона, а не викладач є його адресатом. Треба зацікавити слухачів, спонукати їх до роздумів, організувати їх увагу за допомогою власного міркування. Не варто зловживати читанням своїх записів, звертайтеся до них лише в складних місцях виступу. Ваша мова повинна бути досить гучною і виразною, особливо щодо вживаних філософських термінів, категорій, імен.

Якість підготовки і рівень виступу, його актуальність для аудиторії перевіряються в ході обговорення.

Написання есе. Однією з форм самостійної роботи здобувачів є підготовка есе – невеликого за обсягом (3–4 сторінки формату А4) твору, що висловлює індивідуальні враження й міркування щодо окремого питання, яке не претендує на повне або вичерпне тлумачення предмету міркування.

Ваше завдання: написати твір на обрану вами тему, показавши власне бачення та ставлення до написаного, знайти точки перетину цієї проблематики з власним життєвим і духовним досвідом – досвідом ваших переживань і роздумів. Есе повинне містити вступ, формулювання проблеми та її вирішення, висновки, що узагальнюють авторську позицію. Тему есе ви можете розкрити шляхом порівняння, обґрунтування різних визначень, уявлень, напрямів та ін. Також можна використовувати цитати, але обов'язково зазначивши авторів і джерела, звідки їх було взято (цитати та думки інших авторів не можуть займати понад одну третину тексту). Використану для написання есе література наводять наприкінці окремим списком, відповідно до бібліографічних вимог.

Пам'ятайте, що написання есе передбачає поглиблену роботу з додатковою літературою, а також творче, оригінальне осмислення матеріалу.

Написання реферату. Реферат одна з основних форм науково-дослідної роботи здобувачів. Це письмова форма доповіді на певну тему, яка передбачає логічно-послідовний, аргументований, систематизований виклад матеріалу, який спирається на знання відповідної літератури.

Робота над рефератом включає такі етапи:

- Ø вибір теми;
- Ø пошук і вивчення інформаційних джерел з обраної теми;
- Ø систематизація здобутої інформації;
- Ø формування мети та завдань роботи, складання плану та, у відповідності до нього, виклад тез, наведених у першоджерелах, підбір і запис їх достовірності;
- Ø логічний, аргументований виклад матеріалу;
- Ø узагальнення опрацьованого матеріалу й з'ясування перспектив

подальшого дослідження.

Пам'ятайте, що науково-теоретичний рівень реферату досягається за рахунок ретельного аналізу питання, що досліджується, з урахуванням сучасного розвитку знань у соціально-гуманітарній галузі знання, теоретичних узагальнень та аргументації.

Структура реферату включає:

- Ø *титульний аркуш*, на якому зазначаються назва навчального закладу, факультету та кафедри, на якій виконано роботу, прізвище, ім'я та по батькові студента, курс і група, назва і вид роботи (реферат), дані про наукового керівника, місто і рік виконання роботи;
- Ø *зміст* – це наочна схема, перелік всіх без винятку заголовків роботи із зазначенням сторінок;
- Ø *вступ*, у якому подається обґрунтування вибору теми: її актуальність, зв'язок із сьогоденням, значущість у майбутньому, формулюється мета та завдання дослідження;
- Ø *основний зміст*, де автор визначає сутність проблеми, викладає об'єктивні наукові відомості з теми, дає критичний огляд джерел, пропонує власні версії, відомості, оцінки;
- Ø *висновки*, у яких автор викладає результати та визначає особисту значущість виконаної роботи та перспективи подальших досліджень да даною темою;
- Ø *список використаних джерел* містить перелік використаних джерел в алфавітному порядку з повним бібліографічним описом та порядковою нумерацією, при цьому до нього включають лише ті джерела, на які були зроблені посилання в тексті;
- Ø *додатки* (за необхідності), які містять додатковий матеріал (схеми, таблиці і т. п.)

Обсяг реферату має складати 10–15 сторінок (до загального обсягу роботи не входять список використаних джерел та додатки). Усі сторінки повинні бути пронумерованими. Робота повинна бути надрукована з дотриманням стилістичних і граматичних норм. У тексті обов'язково повинні бути посилання на літературу та інші джерела, що використовувались у процесі підготовки реферату.

Текст реферату викладається державною мовою на стандартних аркушах формату А-4. Робота друкується шрифтом Times New Roman, 14 кеглем, міжрядковим інтервалом 1,5; абзацний відступ – 1,25 см; вирівнювання – «За шириною»; усі поля – 2 см.

При організації самостійної роботи треба користуватись наступними правилами:

- Ø входити в самостійну роботу послідовно;
- Ø виробити власний режим навчальної діяльності з першого дня навчання;
- Ø послідовно вирішувати навчальні проблеми;
- Ø визначити власний інтерес до знань як основи майбутньої професії.

ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічне підґрунтя філософія науки

Самостійна робота 1. Роль і місце науки в розвитку культури й цивілізації

1. Наука й інші види пізнавальної діяльності.
2. Сцієнтизм і антисцієнтизм як світоглядні позиції сучасної культури.

У першому питанні треба провести порівняльний аналіз науки й інших видів культури – релігії, філософії, мистецтва, моралі. Поміркуйте, яким чином наука взаємодіє з кожним з них.

У другому питанні треба зазначити, що в контексті сучасної цивілізації саме наука грає провідну, утворюючу роль. І стосується це не тільки нашого світогляду й пояснення світу, але і включає активні зміни навколишнього середовища, яке змінюється під впливом науково-технічного прогресу. Зверніть увагу, що у філософії сформувалось дві кардинально протилежні позиції що до ролі науки в сучасній культурі – це сцієнтизм і антисцієнтизм. Розгляньте аргументи представників кожної зі сторін і визначте власну позицію у цьому питанні.

Завдання

Завдання 1. Заповніть таблицю: «Наука й інші форми культури»:

<i>Форма культури</i>	<i>Особливості</i>	<i>Гносеологічні (пізнавальні) завдання</i>
<i>Наука</i>		
<i>Релігія</i>		
<i>Філософія</i>		
<i>Мистецтво</i>		
<i>Мораль</i>		

Завдання 2. Підготуйте есе, в якому аргументовано висловіть власну позицію що до ролі науки в сучасній культурі.

Самостійна робота 2. Філософські підстави сучасної науки

1. Соціокультурні передумови становлення науки.
2. Фактори розвитку науки.

Вивчаючи перше питання, треба з'ясування, коли виникла наука і що обумовило її появу. Варто зазначити, що становлення науки пов'язане зі ступенем розвитку людського суспільства. Треба висвітлити ці обставини.

У другому питанні треба визначити об'єктивні й суб'єктивні чинники, що впливають на розвиток науки; розглянути роль об'єктивних соціальних чинників і суб'єктивних якостей учених у динаміці науки. Досліджуючи чинники, які впливають

на розвиток сучасної науки, доречно звернути увагу на духовність, розглянувши її у межах наукового дискурсу.

Завдання

Завдання 1. Підготуйте повідомлення на тему з історії науки:

- 1. Наукові пошуки стародавніх цивілізацій.*
- 2. Переднаука Стародавнього Сходу.*
- 3. Зародження й розвиток природничо-наукових знань в епоху Античності.*
- 4. Наука й наукові знання в середні віки.*
- 5. Світогляді орієнтири доби Відродження як передумова появи класичного природознавства.*
- 6. Наукова революція XVI–XVII ст. і механістичне природознавство.*
- 7. Образи, ідеї, принципи і поняття науки XVIII–XIX ст.*
- 8. Найважливіші відкриття в природознавстві в XIX столітті.*
- 9. Становлення технічних наук.*
- 10. Становлення гуманітарних наук*

Самостійна робота 3. Класифікація наук і їх міждисциплінарна взаємодія

- 1. Структура наукової дисципліни.*
- 2. Міждисциплінарна взаємодія різних наук*

У першому питанні треба розглянути структурний рівень знання, що охоплює цілу наукову галузь. Треба виходити з того, що практично в усіх галузях науки допускається принципова можливість побудови певної єдиної теорії, яка б охоплювала фундаментальні принципи конкретної предметної галузі (біології, фізики, географії та ін.). Необхідно виявити та проаналізувати принципи, за якими можна структурувати наукове знання, враховуючи специфіку предметних галузей пізнання.

Вивчаючи друге питання, треба зауважити, що поняття «наука» відображає сукупність певних універсальних принципів, критеріїв науковості, які відділяють науку від інших сфер людської діяльності, і тим самим об'єднують різні галузі знання в єдине ціле. Але не можна забувати, що кожна предметна галузь знання має свою специфіку, що роз'єднує їх у межах науки. Тому треба усвідомити, що єдність науки виражається не в абсолютній редукції знання, а у виявленні складних взаємин між різними системами абстракцій. Саме в цьому реалізується інтегративна функція науки.

Завдання

Завдання 1. Накресліть схему сучасної науки.

Завдання 2. Поясніть, що обумовлює різноманітний спектр методів наукового пізнання? Назвіть і охарактеризуйте конкретнонаукові методи, які застосовуються в вашій професійній галузі.

Змістовий модуль 2. Загальні закономірності розвитку науки

Самостійна робота 4. Вчення Т. Куна про значення наукових революцій як зміни парадигм

1. Різноманітність поглядів на проблему розвитку науки.
2. Книга Т. Куна «Структура наукових революцій» – новий погляд на шляхи розвитку науки.

Висвітлюючи питання теми зауважте, що історію науки нерідко розуміють як простий перелік фактів і відкриттів. У такому випадку прогрес в науці зводиться до простого нагромадження і росту наукового знання, внаслідок чого не розкриваються внутрішні закономірності змін, що відбуваються в процесі пізнання. Т. Кун запропонував свою концепцію розвитку науки через революції, які періодично відбуваються в науці. Треба розглянути основні положення концепції, познайомитись з критикою на їх адресу

Завдання

Завдання 1. Ознайомтесь з фрагментом роботи Т. Куна «Структура наукових революцій» (Кун Томас. Структура наукових революцій. К. : Port-Royal, 2001. с. 14-23. URL : <http://litopys.org.ua/kuhn/kuhn.htm>) і дайте відповіді на запитання:

1. У чому полягає сутність концепції розвитку науки через накопичення наукового знання?
3. Чи можна застарілі наукові теорії вважати ненауковими на тій підставі, що вони були колись відкинуті?
5. Як розуміє Т. Кун «несумірність способів бачення світу і практики наукового дослідження в цьому світі»?
6. Що таке «нормальна наука» в розумінні Т. Куна?
7. Як пояснює Т. Кун поняття наукової революції?
8. З іменами яких учених пов'язує Т. Кун процеси наукових революцій?

Самостійна робота 5. Філософські основи екологічної етики

1. Поняття екологічної етики.
2. Філософські напрями й концепції в екологічній етиці.

У першому питанні треба розкрити передумови формування екологічної етики як наукової галузі, визначити її мету, предмет дослідження, окреслити завдання. Доречно зупинитись на основних екоетичних принципах ставлення до природи.

У другому питанні треба ознайомитись з основними філософськими концепціями екологічної етики (екоцентрична, біоекоцентрична, екобіоцентрична). Розгляну аргументи їх прихильників та контраргументи критиків.

Завдання

Завдання 1. Складіть графічну схему (малюнок, таблицю тощо), яка б відображала величину людської відповідальності відносно довкілля, спираючись на одну з еколого-етичних концепцій (на вибір).

Завдання 2. Підготуйте повідомлення про нові світоглядні течії в екологічній етиці.

Самостійна робота 6. Вчення В. Вернадського про ноосферу як концепція сталого розвитку

1. Ідеї В. Вернадського про ноосферу.
2. Тенденції розвитку ноосфери і завдання розумної організації взаємодії з природою.

Вивчення теми передбачає ознайомлення з ключовими положеннями концепції В. Вернадського про біосферу та ноосферу. Треба звернути увагу на поняття ноосфери, визначити передумови та етапи переходу до нового рівня еволюції. Визначити значення ноосферної концепції Вернадського для подолання глобальних проблем.

Завдання

Завдання 1. Охарактеризуйте риси сучасного ноосферного мислення та світогляду.

Завдання 2. Ознайомившись з концепцією В. Вернадського про ноосферу, визначте її потенційність у подоланні глобальних проблем людства.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. «Філософії науки та інноваційного розвитку» як галузь знання.
2. Історичні етапи розвитку філософії науки та інноваційного розвитку.
3. Філософське розуміння науки.
4. Позитивістська традиція в філософії науки.
5. Соціологічний підхід до дослідження науки.
6. Логіко-епістемологічний підхід до дослідження науки.
7. Роль і місце науки в житті суспільства.
8. Сцієнтизм і антисцієнтизм в осмисленні міста й ролі науки в людській культурі.
9. Специфіка наукового пізнання.
10. Естетичні принципи наукового пізнання.
11. Проблема наукової істини: підходи й інтерпретації.
12. Класифікація наук: основні принципи.
13. Структура й форми наукового пізнання.
14. Взаємообумовленість емпіричного й теоретичного рівнів наукового пізнання.
15. Засади наукового пізнання.
16. Поняття методу і їх класифікація.
17. Поняття методології і її значення в еволюції наукового пізнання.
18. Наукова картина світу і її функції.
19. Рушійні сили розвитку науки.
20. Поняття й сутність наукової революції.
21. Історичні типи наукової раціональності.
22. Класична наука: сутність і основні принципи.
23. Некласична й понекласична наука: спадкоємність і суперечності.
24. Наука як соціальний інститут.
25. Філософські проблеми техніки.
26. Наука в культурі техногенної цивілізації.
27. Синергетика як нове світобачення.
28. Сучасна наука: передумови становлення й характерні риси.
29. Наука як соціальний інститут.
30. Способи трансляції наукового знання.
31. Етичні засади сучасної науки.
32. Актуальні проблеми екологічної філософії.
33. Наука в контексті глобалізації.
34. Методологічні підходи до інформаційного знання.
35. Цінність техніки і проблема відповідальності
36. Глобальні проблеми людства і роль філософії у їх вирішенні.
37. Концепція сталого розвитку.
38. Системний принцип в екології.
39. Філософські засади екології.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ТВОРЧИХ РОБІТ

1. Феномен науки в контексті парадигм філософування.
2. Предмет філософії в контексті уявлень про мудрість.
3. Роль творчості й інтуїції в науковому пізнанні.
4. Проблема «початку» науки: основні точки зору та їх обґрунтування.
5. Соціокультурні детермінанти генези науки.
6. Образ світу: від античності до нового часу.
7. Значення і роль наукових революцій в становленні класичної науки.
8. Внесок філософії та природознавства в формування некласичної науки.
9. Науково-технічний прогрес та історичні стадії розвитку позитивізму.
10. Позитивізм як філософія і методологія наукового знання.
11. Історична зміна типів наукової раціональності.
12. Проблема співвідношення інтерналізму й екстерналізму у розумінні механізму розвитку науки.
13. Сучасні проблеми філософії науки в контексті традицій та інновацій.
14. Соціальні проблеми нанотехнологій у контексті філософії.
15. Проблема інформатизації та комп'ютеризації наукової галузі.
16. Наукова доброчесність в умовах становлення інформаційного суспільства.
17. Епістемологічні перспективи діалектичного та трансдисциплінарного підходів у природничих і соціо-гуманітарних науках.
18. Образ ученого в науці: філософський аналіз.
19. Глобалізація як суперечлива реальність існування сучасного світу.
20. Інформаційне суспільство як нова парадигма комунікацій.
21. Гуманітарні науки в контексті глобалізації.
22. Філософські проблеми координації гуманітарних наук і природознавства.
23. Гуманізація як основа інтеграційних процесів в сучасній науці: філософське обґрунтування.
24. Екологічна криза: причини та наслідки криз духовності.
25. Системоформуюча роль соціально-економічних і техніко-технологічних наук в контексті техногенної цивілізації.
26. Етичні універсали й сучасна наука.
27. Фактор екологічної етики: відповідальність як аспект розвитку взаємодії «людина – природа».
28. Історія науки як концептуальна складова науковчення В. Вернадського.
29. Екологічна складова світоглядної підготовки здобувачів вищої освіти.
30. Екологічні детермінанти формування світогляду особистості в системі сучасної освіти.
31. Філософський вимір екологічних проблем сучасності: український контекст.
32. Забезпечення сталого розвитку в контексті реалізації ноосферної концепції В. Вернадського.
33. Ризики й проблеми сучасної техногенної цивілізації і шляхи їх подолання.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Літературні джерела

Основні:

1. Ісакова О. І., Щербаківа Н. В. Філософія науки: навчальний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2019. 227 с.
2. Кузь О. М., Чешко В. Ф. Філософія науки : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017.
3. Кузьменко Г. Н., Отюцкий Г. П. Философия и методология науки : учебник для магистратуры. М. : Издательство Юрайт, 2014. 450 с.
4. Лебедев С. А. Курс лекций по философии науки : Учебное пособие. М. : МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2014.
5. Лебедев С. А. Курс лекций по философии науки : Учебное пособие. М. : МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2014.
6. Петінова О. Б. Філософія науки : навч. посіб. Одеса, 2018.
7. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки : навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2016.
8. Ратніков В. С. Основи філософії науки і філософії техніки : навчальний посібник / В. С. Ратніков – Вінниця : ВНТУ, 2012.
9. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової. К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.
10. Штанько В. І. Філософія і методологія сучасної науки : Підручник. Харків : ХНУРЕ, 2017.

Додаткові:

1. Баранов С. Т., Нестерова В. Л. Наука и культура: развитие и взаимодействие в современном обществе : монография. Ставрополь : Изд-во СКФУ, 2016. 137 с.
2. Власов В. І. Хвилі глобалізації та їх характерні ознаки [Електронний ресурс] *Історія науки і біографістика*. 2009. № 1. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2009-1/index.html>
3. Городецький О. О. Наука як соціокультурна реалія і об'єкт політики. *Політологічні студії* : зб. наук. праць. 2010. Вип. 1. С. 176–187.
4. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология. *Вопросы философии*. 1992. № 7. С. 148–176.
5. Дзєбань А. П., Яроцкий В. Л. Общеметодологические и эвристические аспекты современных цивилистических исследований. *Методология исследования проблем цивилистики* : сб. ст., посвящ. памяти проф. А. А. Пушкина / под ред. Ю. М. Жорнокуя и С. А. Слипченко. Харьков : Право, 2017. С. 176–205
6. Добронравова И. С. «Глобализация» и «устойчивое развитие» с точки зрения синергетических представлений. *Людина і культура в умовах глобалізації* : зб. наук. ст. К. : Вид. ПАРАПАН, 2003. С. 93–101.

7. Добронравова И. С. Философия мышления. Одесса : «Печатный дом», 2013. 442 с.
8. Етос і мораль у сучасному світі / Аболіна Т. Г., Єрмоленко А. М., Кисельова О. О. та ін. К. : Вид. ПАРАПАН, 2004. 200 с.
9. Ісакова О. І. Гуманітаризація системи освіти. Місце суспільних наук у системі сучасного гуманітарного знання 21 століття. Збірник наукових праць. Київ, 2017 С. 52–58.
10. Ісакова О. І. Образование как основной фактор обеспечения устойчивого развития общества. *Світова наукова думка* : Збірник наукових праць. Coventry, United Kindon, 2017.
11. Ісакова О. І. Протиріччя стихійного і свідомого в процесі становлення і розвитку глобалізації. Вісник Львівського університету. 2018. № 18. С. 92–98.
12. Ісакова О. І. Роль філософії в осмисленні глобальних проблем сучасності. *Key issues of education and sciences: development prospects for ukraine and poland*. Volume 3. Stalowa Wola, Republic of Poland. 2018. С. 107–110.
13. Канке, В.А. Основные философские направления и концепции науки: учебное пособие для вузов. М. : Логос, 2004. 327 с.
14. Киященко Л. П. Постнеклассическая философия – опыт трансдисциплинарности. *Постнеклассическая философия, наука, культура* : кол. монографія / отв. ред. Л. П. Киященко, В. С. Степин. СПб. : Изд. дом «Мирь», 2009. С. 137–169.
15. Копнін П. Гносеологічні та логічні основи науки. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб.* / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 334–343.
16. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. К. : Кондор, 2006. 192 с.
17. Кун Т. Структура научных революций ; пер. с англ. И. З. Налетова. М. : АСТ, 2009. 310 с.
18. Лях В. В. Глобалізація в контексті постіндустріальної реальності. *Людина і культура в умовах глобалізації* : зб наук. ст. К. : Вид. ПАРАПАН, 2003. С. 63–71.
19. Мельник О. О., Лобода О. І. Історія науки і техніки : Навчальний посібник. Мелітополь : ФО-Одноріг Т. В., 2018. 310 с.
20. Методологія наукових досліджень : монографія / В. Д. Малигіна, О. Ю. Холодова, Л. М. Акімова. Рівне : НУВГП, 2016. 247 с.
21. Микешина Л. А. Философия науки: Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования: учеб. пособие. М. : Прогресс-Традиция, 2005. 464 с.
22. Мокін Б. І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2014. 180 с.
23. Мышление ученого вчера и сегодня : кол. монографія / под ред. Л. А. Марковой. М. : Альфа-М, 2012. 350 с.

24. Поппер К. Логика научного исследования ; пер. с англ. под общ. ред. В. Н. Садовского. М. : АСТ: Астрель, 2010. 565 с.
25. Поправко О. В. *Антропология* : навчальний посібник. Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. 285 с.
26. Постнеклассическая философия – опыт трансдисциплинарности. *Постнеклассическая философия, наука, культура* : кол. монографія / отв. ред. Л. П. Киященко, В. С. Степин. СПб. : Изд. дом «Мір», 2009. С. 137–169.
27. Пушкар Я. В. Постнекласична наука крізь призму філософської рефлексії. *Філософія науки: традиції та інновації*. 2013. № 1(7). С. 96–103.
28. Ратніков В. С., Макаров З. Ю. Історія та філософія науки: Хрестоматія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III– IV рівнів акредитації. К. : Нова Книга. 446 с.
29. Рубанець О. М. Філософські проблеми наукового пізнання : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2013. 232 с.
30. Степин В. С. Философия науки. Общие проблемы. М. : ГАРДАРИКИ, 2006.
31. Тараненко Г. Г. Аксиодуховная составляющая в становлении и гармонизации социокультурного бытия человека. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії* : Збірник наукових праць / Під ред. В. Г. Воронкової. Випуск 65. Запоріжжя, РВВ ЗДІА, 2016. С. 27–41.
32. Тараненко Г. Г. Межі людської духовності : філософсько-освітня рефлексія. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2018. № 21. С. 117–120.
33. Тараненко Г. Г. Терехова С. М. Аксиологічні виміри гармонійних відносин у системі «природа-людина». *Екологія – філософія існування людства* : зб. наук. праць учасників VI Науковопрактичної конференції (Мелітополь, 17 травня 2019 р.) / за заг. ред. М. М. Радевої. Мелітополь : ТОВ «Колор Принт», 2019.
34. Тараненко Г. Г. Троїцька Т. С. Цілісність людини у трансдисциплінарному синтезі: спроба філософської кристалізації. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. № 15. С. 139–141.
35. Троїцька Т. С., Тараненко Г. Г. Троїцька О. М. Практикум з логіки : навчальний посібник. Мелітополь : Вид-во МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2013. 100 с.
36. Троїцька Т. С., Троїцька О. М., Поправко О. В. Інформативно-мовний аспект акме-руху homo educandus. *Інформаційні технології в освіті та науці* : міжнар. наук.-практ. конференція (м. Мелітополь, 13–14 червня 2019 р.). Мелітополь : МДПУ ім. Б. Хмельницького. С. 298–300.
37. Філософія науки: питання теорії і методології : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. д-ра філос. наук, проф. М. П. Іщенко. К. : УБС НБУ, 2010. 442 с.
38. Хайдеггер М. Время картины мира. *Время и бытие* / Хайдеггер. М. : Республика, 1993.
39. Черникова И. В. Трансдисциплинарные методологии и технологии современной науки. *Вопросы философии*. 2015. № 4. С. 24–32.

40. Энциклопедия эпистемологии и философии науки. М.: «Канок» РООИ «Реабилитация», 2009. 1248 с. (Статті: «Основания науки», «Идеалы и нормы науки», «Научная картина мира», «Философские основания науки»)

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <http://www.tsatu.edu.ua/shn/> – сайт кафедри суспільно-гуманітарних наук ТДАТУ.

2. <http://op.tsatu.edu.ua/course/view.php?id=992> – освітній портал ТДАТУ.

3. <http://www.tsatu.edu.ua/biblioteka/> – Бібліотека ТДАТУ.

4. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені

В. І. Вернадського

5. athena.kiev.ua – Бібліотека Інституту Філософії з сучасної філософії

6. nehudlit.ru – Доступ до повнотекстових книг з філософії

7. http://ihtik.lib.ru/2013.05_ihtik_philosophy/ – Бібліотека Іхтіка. Філософія

Електронний повнотекстовий доступ до архіву з філософії

8. <http://www.philosophy.ua> – сайт Українського філософського фонду.

9. <http://dialogs.org.ua/ua/> – інформаційний портал «Діалог.UA».

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Предмет і проблеми сучасної філософії науки та інноваційного розвитку.
2. Місце філософії науки та інноваційного розвитку в системі філософського знання.
3. Сутність і різноманіття видів пізнання. Особливості наукового пізнання.
4. Наука як соціокультурний феномен.
5. Наука і інші види культури: наука і мистецтво; наука і релігія; наука і моральність; наука і філософія.
6. Наука як специфічна форма пізнання. Критерії науковості.
7. Наукове знання як система, його особливості та структура.
8. Роль науки в житті суспільства. Сцієнтизм та антисцієнтизм.
9. Преднаука і наука: дві стратегії породження знань.
10. Генеза науки й проблема періодизації її історії.
11. Наука в античній культурі.
12. Розвиток наукового мислення в середньовічній культурі. Західна і східна середньовічні науки.
13. Становлення науки в новосвропейській культурі.
14. Наукова революція і її роль в розбудові найважливіших принципів наукового мислення.
15. Поняття наукової раціональності, її історичні типи.
16. Світоглядні і методологічні основи класичної науки.
17. Основні положення некласичної науки.
18. Особливості постнекласичного етапу розвитку науки.
19. Особливість емпіричного знання і його структура.
20. Специфіка теоретичного знання, його структура.
21. Поняття методу і методології. Класифікація методів пізнання.
22. Методи теоретичного пізнання.
23. Методи емпіричного пізнання.
24. Співвідношення філософських, загальнонаукових та частонаучних методів пізнання.
25. Ідеали і норми дослідження, їх роль в науковій діяльності.
26. Наукова картина світу, її структура і основні функції.
27. Філософські підстави науки. Філософські ідеї як евристика наукового пошуку.
28. Моделі, рушійні сили і загальні закономірності розвитку наукового знання.
29. Взаємодія традицій і новацій в науці.
30. Проблема співвідношення інтерналізм і екстерналізм в розумінні механізму розвитку науки
31. Сучасна методологія науки.
32. Концепція «зростання наукового знання» К. Поппера.
33. Методологічна модель науки Т. Куна.
34. Епістемологічний анархізм П. Фейєрабенда.
35. Методологія «дослідницьких програм» І. Лакатоса.

36. Еволюційна епістемологія С. Тулміна.
37. Головні характеристики сучасної, постнекласичної науки.
38. Постнекласичної науки і зміна світоглядних орієнтацій сучасної цивілізації.
39. Синергетика як нове світобачення кінця ХХІ ст.
40. Етичні проблеми сучасної науки.
41. Взаємини науки й держави: проблеми й можливості наукової діяльності.
42. Роль науки в подоланні сучасних глобальних криз.
43. Поняття й історичне становлення науки як соціального інституту.
44. Структура науки як соціального інституту. Історичні інституційні форми наукової діяльності.
45. Еволюція способів і форм трансляції наукового знання. Комп'ютеризація науки і її соціальні наслідки.
46. Етичні норми наукової діяльності. Соціальна відповідальність вчених.
47. Взаємовідносини науки і техніки.
48. Науково-технічний прогрес і концепція сталого розвитку.
49. Науковий прогрес і концепція сталого розвитку.
50. Роль науки у подоланні глобальних криз.

ТЕСТ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. *Розділ філософії, що вивчає загальні характеристики наукової діяльності*
 - А. історія філософія
 - Б. філософія культури
 - В. епістемологія
 - Г. філософія науки
2. *«Філософія науки та інноваційного розвитку» як галузь філософії сформувалась*
 - А. у XIX столітті
 - Б. у XX столітті
 - В. у XXI столітті
 - Г. у XXI столітті
3. *Завдання сучасної філософії науки та інноваційного розвитку*
 - А. розглянути науку в її історичному розвитку
 - Б. визначити рушійні сили розвитку наукового пізнання
 - В. оцінити здобутки наукового розвитку
 - Г. зрозуміти місце науки в сучасній цивілізації
4. *Філософський напрям, що проголошує себе позитивною філософією*
 - А. натурфілософія
 - Б. позитивізм
 - В. романтизм
 - Г. екзистенціалізм
5. *Філософський напрям, який у процесі побудови наукового знання утверджує головне значення досвіду, фактів і заперечує значення абстрактного, абсолютного начала*
 - А. прагматизм
 - Б. позитивізм
 - В. екзистенціалізм
 - Г. натурфілософія
6. *Філософський напрям, який стверджує, що основою пізнання є повсякденне життя, вивчення якого треба починати з дослідження свідомості*
 - А. герменевтика
 - Б. феноменологія
 - В. позитивізм
 - Г. прагматизм
7. *Основоположник феноменології*
 - А. В. Дільтей
 - Б. К. Поппер
 - В. К. Гуссерль
 - Г. О. Конт
8. *Філософський напрям, у центрі якого проблеми розуміння та інтерпретації текстів*
 - А. герменевтика
 - Б. феноменологія
 - В. позитивізм

Г. прагматизм

9. Основоположник герменевтики

А. В. Дільтей

Б. К. Поппер

В. Х. Гадамер

Г. О. Конт

10. Форма пізнання, заснована на досвіді повсякденного життя, практиці людей, результатом якої є знання, що мають хаотичний, розрізнений характер, представляючи собою простий набір знань, правил і т. п.

А. буденно-практичне

Б. ігрове

В. філософське

Г. художньо-образне

11. Форма пізнання, яка втілює фантастичне відображення реальності, є несвідомо-художньою переробкою природи і суспільства народною фантазією

А. буденно-практичне

Б. міфологічне

В. філософське

Г. художньо-образне

12. Тип мислення, для якого властива злитість з емоційною сферою, невиразний поділ об'єкта і суб'єкта пізнання, предмета і знака, речі і слова, походження (генези) і сутності явищ і т. п.

А. міфологічне мислення

Б. наукове мислення

В. релігійне мислення

Г. філософське мислення

13. Світоглядна позиція, в основі якої лежить уявлення про наукове знання як про найвищу культурну цінність і достатні умови орієнтації людини в світі, називається

А. провіденціалізм

Б. емпіризм

В. сцієнтизм

Г. антисцієнтизм

14. Світоглядна позиція, яка наполягає на обмеженості можливостей людини в пізнанні світу

А. матеріалізм

Б. емпіризм

В. скептицизм

Г. ідеалізм

15. Термін, яким позначається об'єктивна реальність, що існує у свідомості людини, яка у своїй діяльності відбиває, ідеально відтворює об'єктивні закономірні зв'язки реального світу

А. знання

- Б.* пізнання
- В.* розвиток
- Г.* свідомість

16. Термін, яким позначається зумовлений суспільно-історичною практикою процес набуття і розвитку знання, його постійне поглиблення, розширення, удосконалювання і відтворення; означений процес представляє собою таку взаємодію об'єкта і суб'єкта, результатом якої є нове знання про світ

- А.* знання
- Б.* пізнання
- В.* розвиток
- Г.* свідомість

17. Етап пізнавального процесу, на якому інформація про об'єкт отримана у відчуттях відтворюється пізніше без прямого впливу об'єкта на суб'єкт

- А.* чуттєве відображення
- Б.* пізнавальний контакт з об'єктом пізнання
- В.* подання
- Г.* пояснення

18. У процесі пізнання практика виступає

- А.* метою пізнання
- Б.* рушійною силою пізнання
- В.* джерелом наукової творчості
- Г.* критерієм істини

19. Поняття, що позначає процес встановлення істинності наукових тверджень шляхом їхньої емпіричної перевірки, яка полягає в співвіднесенні даного твердження з реальним положенням справ за допомогою спостереження, виміру або експерименту

- А.* верифікація
- Б.* відкриття
- В.* рефлексія
- Г.* фальсифікація

20. Поняття, що позначає процедуру встановлення хибності гіпотези, теорії або іншого наукового твердження в результаті їхньої емпіричної перевірки

- А.* верифікація
- Б.* відкриття
- В.* рефлексія
- Г.* фальсифікація

21. Продукт наукової діяльності

- А.* знання
- Б.* уявлення
- В.* ідеї
- Г.* переконання

22. Наукове пізнання реалізується

- А.* в художніх образах
- Б.* у віруваннях
- В.* у поняттях
- Г.* у здоровому глузді

23. Мета наукового пізнання

- А.* побудова наукової теорії
- Б.* отримання інформації
- В.* досягнення об'єктивної істини
- Г.* отримання нових фактів

24. Функція науки, яка полягає в пізнанні природи, людини і суспільства в цілому, а також в раціонально-теоретичному осягненні світу, поясненні процесів та явищ

- А.* пізнавальна
- Б.* світоглядна
- В.* методологічна
- Г.* культурна

25. Функція науки, що полягає в дослідженні раціоналістичного ставлення людини до світу, розробку наукового світорозуміння

- А.* методологічна
- Б.* світоглядна
- В.* пізнавальна
- Г.* культурна

26. Принцип об'єктивності в науці передбачає

- А.* орієнтацію на відкриття законів дійсності
- Б.* вивчення світу таким, яким він є, незалежно від людини (її пристрастей, думок, авторитетів)
- В.* вивчення об'єктів, які можуть стати предметом практичного освоєння в майбутньому
- Г.* суворий порядок в систематизації наукових знань на підставі певних теоретичних принципів

27. Діалектична концепція розуміння співвідношення філософії й науки

- А.* справжнє знання про світ дають конкретні науки, а функція філософія по відношенню до науки є допоміжною
- Б.* філософія по відношенню до конкретних наук виконує керуючу роль і її методи є основними
- В.* філософія й наука – це різні типи знання, між якими відсутні будь-який взаємозв'язок і зваємообумовленість
- Г.* філософія і наука є якісно різні види знання, але між ними існує внутрішній взаємозв'язок

28. Позитивістська концепція розуміння співвідношення філософії й науки стверджує

- А.* справжні знання про світ можуть дати тільки конкретні науки, а функція філософії полягає у логічному аналізі мови науки, аналітичному проясненні сенсу дій вченого

- Б.** існує внутрішній взаємозв'язок між філософією і наукою, хоча вони є якісно різними видами знання
- В.** «філософія – це наука наук», вона виконує керівну роль по відношенню до конкретних наук
- Г.** філософія й наука – це різні типи знання, між якими відсутні будь-який взаємозв'язок і зваємообумовленість

29. На сьогодні найбільш правильне розуміння співвідношення філософії й науки дає концепція:

- А.** натурфілософська
- Б.** діалектична
- В.** позитивістська
- Г.** дуалістична

30. Критерій доказовості й обґрунтованості знання

- А.** логічна послідовність і несуперечливість
- Б.** досвідчена перевірка
- В.** застосування різних методів пізнання
- Г.** авторитет вченого

31. Критерій науковості, який передбачає наявність сукупності знань, приведених у порядок на підставі визначених теоретичних принципів, що і поєднують окремі знання в цілісну органічну систему

- А.** методологічної рефлексії
- Б.** об'єктивності
- В.** передбачення майбутнього
- Г.** системності

32. Критерій науковості, що передбачає усунення у предметі дослідження суб'єктивістських моментів для реалізації «чистоти» його розгляду

- А.** методологічної рефлексії
- Б.** об'єктивності
- В.** передбачення майбутнього
- Г.** системності

33. Наука як специфічний тип духовного виробництва і соціальний інститут виникла в епоху

- А.** Античності
- Б.** Середніх віків
- В.** Нового часу
- Г.** Відродження

34. Формування раціонального знання, що сприяє вдосконаленню внутрішнього світу людини характерне для епохи

- А.** Античності
- Б.** Середньовіччя
- В.** Відродження
- Г.** Нового часу

35. Мислитель, який одним з перших здійснив спробу систематизувати й класифікувати накопичене знання

- А.* Аристотель
- Б.* Гіпократ
- В.* Платон
- Г.* Цицерон

36. Вчений, який розпочав «Велике Відновлення Наук» у період виникнення науки як цілісного соціокультурного феномена (XVI – XVII ст.)

- А.* Г. Гегель
- Б.* І. Кант
- В.* Р. Декарт
- Г.* Ф. Бекон

37. Філософ, якому належить знаменитий афоризм «Знання – сила»

- А.* Г. Гегель
- Б.* І. Кант
- В.* Р. Декарт
- Г.* Ф. Бекон

38. Філософ, який класифікував науки за діалектико-ідеалістичним принципом, що включав три великих розділи: логіку, філософію природи та філософію духу

- А.* Г. Гегель
- Б.* І. Кант
- В.* Р. Декарт
- Г.* Ф. Бекон

39. Форма знання, метою якого є не пізнання світу, а виробництво предметів

- А.* донаукове
- Б.* раціональне
- В.* духовно-практичне
- Г.* натурфілософське

40. Результати цього рівня знання виражаються та закріплюються у виробничому досвіді, у певних рецептурних правилах, які фіксують дії, необхідні для одержання корисного ефекту, забезпечення результативності людської діяльності

- А.* раціональне
- Б.* донаукове
- В.* духовно-практичне
- Г.* натурфілософське

41. Знання, основною метою яких є споглядання і його осмислення, характерне

- А.* для стародавніх цивілізацій
- Б.* для доби Античності
- В.* для доби Середньовіччя
- Г.* для новітньої епохи

42. Наука ототожнюється з досвідом практичної й пізнавальної діяльності

- А.* кам'яна доба

- Б.* перші цивілізації
- В.* архаїчна доба
- Г.* доба Середньовіччя

43. *Поняття науки як свідоме, цілеспрямоване дослідження природи з яскраво вираженою рефлексією про способи обґрунтування отриманого знання і про самі принципи пізнання сформувалось*

- А.* у перших світових цивілізаціях
- Б.* у Стародавній Греції
- В.* у середньовічній Європі
- Г.* у Новий час

44. *Розуміння науки як специфічної діяльності, що спирається на досвід, спостереження й експеримент сформувалось*

- А.* в архаїчну добу
- Б.* в середні віки
- В.* в Новий час
- Г.* у XXI столітті

45. *Наука постає як новітнє знання про природу і світ, що може будувати математичні моделі досліджуваних явищ, порівнюючи їх з дослідним матеріалом, проводити міркування за допомогою уявного експерименту*

- А.* у XVII столітті
- Б.* у XVIII столітті
- В.* у XIX столітті
- Г.* у XXI столітті

46. *Наука постає як поєднання дослідницької діяльності й вищої освіти, завдяки чому відбувається оформлення науки як особливої професії*

- А.* у XVII столітті
- Б.* у XVIII столітті
- В.* у XIX столітті
- Г.* у XXI столітті

47. *Сучасну науку визначають*

- А.* наднаука
- Б.* нова наука
- В.* велика наука
- Г.* глобальна наука

48. *Етап розвитку науки, для якого характерним є прагнення пізнати предмет сам по собі, безвідносно до умов його вивчення суб'єктом*

- А.* докласична наука
- Б.* класична наука
- В.* некласична наука
- Г.* постнекласична наука

49. *Вихідний пункт цього етапу розвитку науки пов'язаний з розробкою релятивістської і квантової теорії*

- А.* докласична наука
- Б.* класична наука
- В.* некласична наука
- Г.* постнекласична наука

50. *Етап розвитку науки, для якого характерною є постійна включеність суб'єктивної діяльності в «тіло знання»; наука враховує співвіднесеність характеру одержуваних знань про об'єкт не тільки з особливістю засобів і операцій діяльності суб'єкта, що пізнає, але й з її ціннісно-цільовими структурами*

- А.* докласична наука
- Б.* класична наука
- В.* некласична наука
- Г.* постнекласична наука

51. *Форма раціонального пізнання*

- А.* сприйняття
- Б.* уявлення
- В.* судження
- Г.* відчуття

52. *Умоглядне осягнення природи*

- А.* вульгарний матеріалізм
- Б.* діалектичний матеріалізм
- В.* антропоцентризм
- Г.* натурфілософія

53. *Категорія філософії, яка позначає людину діючу, таку, яка пізнає, мислить, розглянуто поза її конкретними індивідуальними характеристиками*

- А.* дослідник
- Б.* науковець
- В.* суб'єкт
- Г.* спостерігач

54. *Цілісний образ предмета наукового дослідження в його головних системно-структурних характеристиках, що формується шляхом фундаментальних понять, уявлень, принципів науки на кожному етапі її історичного розвитку*

- А.* наукова картина світу
- Б.* теорія
- В.* концепція
- Г.* гіпотеза

55. *Структуру наукового пізнання становлять такі рівні*

- А.* раціональний і чуттєвий
- Б.* догматичний і діалектичний
- В.* емпіричний і теоретичний
- Г.* інтуїтивний і емпіричний

56. *Виявлення сутності досліджуваного об'єкта відбувається*

- А.* на емпіричному рівні наукового пізнання

- Б.** на теоретичному рівні наукового пізнання
- В.** на досвідному рівні наукового пізнання
- Г.** на чуттєвому рівні наукового пізнання

57. Найважливіший елемент емпіричного дослідження

- А.** емоція
- Б.** факт
- В.** судження
- Г.** поняття

58. Форма наукового знання, що дає цілісне відображення закономірних і істотних зв'язків певної сфери дійсності

- А.** поняття
- Б.** гіпотеза
- В.** проблема
- Г.** теорія

59. Термін, яким позначають продукт людського мислення, форма відображення дійсності, в якій міститься усвідомлення мети пізнання, перспектив дослідження та його практичне значення

- А.** ідея
- Б.** метод
- В.** методологія
- Г.** теорія

60. Термін, який у широкому розумінні слова означає «шлях до будь-чого»

- А.** метод
- Б.** методологія
- В.** об'єкт
- Г.** суб'єкт

61. Сукупність підходів, способів вирішення різних практичних і пізнавальних проблем

- А.** метод
- Б.** методологія
- В.** методика
- Г.** класифікація

62. Групи методів, до якої можна віднести діалектичний, метафізичний, аналітичний, інтуїтивний, феноменологічний, герменевтичний методи

- А.** дисциплінарні
- Б.** загальнонаукові
- В.** спеціально-наукові
- Г.** філософські

63. Група методів, яка виступає у якості своєрідної «проміжної методології» між філософією і фундаментальними теоретико-методологічними положеннями спеціальних наук

- А.** дисциплінарні методи
- Б.** загальнонаукові методи

В. спеціально-наукові методи

Г. філософські методи

64. Група методів, до якої можна віднести сукупність способів, принципів пізнання, дослідницьких процедур, що застосовуються у конкретній науці і відповідають певній формі руху матерії

А. дисциплінарні методи

Б. загальнонаукові методи

В. методи міждисциплінарного дослідження

Г. філософські методи

65. Група методів, до якої можна віднести сукупність певних синтетичних, інтегративних способів (що виникли у результаті сполучення елементів різних рівнів методології), що застосовуються при реалізації комплексних наукових програм

А. дисциплінарні методи

Б. загальнонаукові методи

В. методи міждисциплінарного дослідження

Г. філософські методи

66. Метод пізнання, при якому всі речі, їх властивості та відносини розглядаються у взаємному зв'язку і розвитку, називається

А. еkleктика

Б. релятивізм

В. метафізика

Г. діалектика

67. Філософів, який розробляв індуктивний метод

А. Сократ

Б. Сартр

В. Кант

Г. Бекон

68. Методи філософського пізнання

А. аналіз і синтез

Б. індукція і дедукція

В. опис і порівняння

Г. діалектика і метафізика

69. Метод побудови наукової теорії, який ґрунтується на певних вихідних положення, з яких виводяться всі інші твердження цієї теорії

А. аналіз

Б. індуктивний

В. дедуктивний

Г. аксіоматичний

70. Метод, який не належить до емпіричного рівня науки

А. вимірювання

Б. спостереження

В. дедукція

Г. порівняння

71. Пізнавальна операція, що виявляє тотожність або відмінність однорідних предметів, що утворюють клас

- А. індукція*
- Б. порівняння*
- В. спостереження*
- Г. дедукція*

72. Метод пізнання, що ґрунтується на системному вивченні предмета в заданих суб'єктом пізнання умовах

- А. порівняння*
- Б. моделювання*
- В. експеримент*
- Г. опис*

73. Метод, заснований на поєднанні розрізаних фактів про досліджуваний об'єкт в цілісне уявлення про нього

- А. аналіз*
- Б. індукція*
- В. спостереження*
- Г. синтез*

74. Система методологічних і методичних принципів і прийомів, операцій і форм побудови наукового знання

- А. ідея*
- Б. метод*
- В. методологія*
- Г. наука*

75. Різновид методології, що використовується в переважній більшості наук і базується на загальнонаукових принципах дослідження (історичному, логічному, системному, моделювання тощо)

- А. загальнонаукова методологія*
- Б. наукова методологія*
- В. філософська або фундаментальна методологія*
- Г. конкретно-наукова методологія*

76. Різновид методології, який представляє сукупність специфічних методів кожної конкретної науки, що є базою для вирішення дослідницької проблеми

- А. загальнонаукова методологія*
- Б. наукова методологія*
- В. філософська або фундаментальна методологія*
- Г. конкретно-наукова методологія*

77. Термін для позначення теорії самоорганізації і розвитку відкритих цілісних систем (природних, соціальних, пізнавальних)

- А. діалектика*
- Б. феноменологія*

В. метафізика

Г. синергетика

78. Ідеали й норми наукового пізнання детерміновані

А. емоційним ставленням до об'єкта дослідження

Б. соціокультурними факторами

В. етосом наукової спільноти

Г. нормами моралі

79. Автор праці «Структура наукових революцій»

А. В. Гейзенберг

Б. Т. Кун

В. І. Лакатос

Г. К. Поппер

80. Ключове поняття концепції Т. Куна

А. система

Б. ідея

В. структура

Г. парадигма

81. Поняття, зміст якого відображає якісний стрибок у розвитку науки, техніки і їх взаємодії

А. науковий прогрес

Б. історія науки

В. наукова революція

Г. історична динаміка

82. Поняття наукової революції в філософію увів

А. Т. Кун

Б. Б. Спіноза

В. К. Поппер

Г. М. Шелер

83. Скільки існує історичних типів наукової раціональності?

А. 1

Б. 2

В. 3

Г. 4

84. Переконання у статичності фрагментів буття, прагнення розгляду світу як об'єкта, протиставленого суб'єкту є характерною ознакою

А. донаукового типу раціональності

Б. класичного типу раціональності

В. некласичного типу раціональності

Г. постнекласично типу раціональності

85. Класичний тип раціональності оформився в добу

А. Античності

Б. Середньовіччя

- В.* Нового часу
- Г.* на початку ХХ століття

86. Некласичний тип наукової раціональності оформлюється

- А.* Античності
- Б.* Середньовіччя
- В.* Нового часу
- Г.* на межі ХІХ–ХХ ст

87. Зростання інтересу до ненаукових типів і форм знання, до позараціональних засад мислення характерне для

- А.* донаукового типу раціональності
- Б.* класичного типу раціональності
- В.* некласичного типу раціональності
- Г.* постнекласично типу раціональності

88. Методологічна позиція, згідно з якою динаміка науки обумовлена поступовим накопиченням знань

- А.* кумулятивна
- Б.* діалектико-матеріалістична
- В.* концепція розвитку знань
- Г.* методологія науково-дослідних програм

89. Розробник методології науково-дослідних програм

90. П. Фейєрабенд

- А.* Т. Кун
- Б.* К. Поппер
- В.* І. Лакатос

91. Принцип, який лежить в основі методологічної програми К. Поппера

- А.* верифікація
- Б.* формалізація
- В.* фальсифікація
- Г.* апробація

92. Становлення науки як соціального інституту пов'язане

- А.* з появою експериментального методу дослідження
- Б.* з діяльністю товариства дослідників природи «Республіка учених»
- В.* зі становленням системного методу дослідження
- Г.* з ускладненням системи наукових дисциплін

93. Перша установа, де були сформульовані певні наукові норми і встановлені вимоги їх дотримання

- А.* Лондонське Королівське товариство дослідників природи
- Б.* Товариства дослідників природи «Республіка учених»
- В.* Академія вільних художників
- Г.* Інститут філософії Г. С. Сковороди

94. Співтовариство, що розглядає один предмет дослідження з різних, інколи несумісних поглядів

- А.* наукова школа
- Б.* науковий напрям
- В.* дисциплінарна галузь
- Г.* наукова дисципліна

95. Поняття «наукове спітовариство» в науковий обіг уведене

- А.* Р. Мертоном
- Б.* Т. Куном
- В.* Б. Спінозою
- Г.* І. Контом

96. Комплекс морально-етичних цінностей і норм, що є обов'язковими для науковців

- А.* моральний принцип
- Б.* наукова установка
- В.* науковий етос
- Г.* ідеологія

97. Провідна сфера глобалізації

- А.* економічна
- Б.* культурна
- В.* політична
- Г.* соціальна

98. До сучасних глобальних проблем належить

- А.* локальні війни
- Б.* енергозабезпечення
- В.* освіта
- Г.* охорона здоров'я людей

99. Галузь свідомої діяльності людини («мислячий пласт землі») у філософському вченні В. Вернадського

- А.* духовна сфера
- Б.* стратосфера
- В.* біосфера
- Г.* ноосфера

100. У «ноосферній» моделі людської цивілізації основна роль відведена

- А.* державі
- Б.* нації
- В.* науці
- Г.* економіці

101. Філософія визначає поняття ноосфера як

- А.* сфера розуму
- Б.* «друга природа»
- В.* штучно створене середовище проживання
- Г.* об'єкт естетичного і морального відношення

Навчально-методичне видання

Методичні рекомендації до самостійної роботи з курсу «Філософія науки та інноваційного розвитку» (для здобувачів ступеня вищої освіти «Магістр» денної форми навчання за спеціальністю 101 «Екологія»)

Укладачі: Ісакова О. І., Поправко О. В.

Підписано до друку 25.09.2020.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.

Умовн. друк. арк. 2,3. Тираж 100 примірників. Замовлення. № 3310.

Надруковано ФО-П Однорог Т. В.

72312, м. Мелітополь, вул. Героїв Сталінграда, 3а, тел. (098) 243 96 51

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до

Державного реєстру видавництв, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції від
29.01.2013 р. серія ДК № 4477